

РОЗВИТОК КИТАЄЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

«Україна – Китай шляхи співробітництва» - К., 1993. – С.178 – 185.

Дружба і співробітництво між українським та китайським народами має глибокі корені. Багато людей в Україні цікавляться історією і культурою китайського народу. Велика кількість китайців, особливо тих, що тепер належать вже до старшого покоління, вчилися в українських вузах, тут у них багато друзів, і все це, звичайно, зближує наші країни. Великий інтерес до життя в Україні виявляють і в Китаї. Багато хто з китайців вивчають українську мову, прагнуть навчатися в Україні. В Києві, Дніпропетровську, Харкові, Одесі, Донецьку, Миколаєві, Луганську, Запоріжжі та в ряді інших міст України навчаються і працюють наші китайські друзі.

В історії взаємин між нашими народами не було ніяких нашарувань, конфліктів, воєн, навіть ніяких спірних питань, тим більше територіальних проблем. І це відкриває широку дорогу для розвитку китайсько-українських відносин. У цьому зв'язку цілком закономірним є той факт, що першим дипломатичним представництвом, відкритим нашою незалежною державою в Азії, стало Посольство України в Китаї.

І Україна, і Китай перебувають на зламному етапі свого розвитку. Хоча в Китаї економічні реформи здійснюються досить ефективно, а у нас поки що більше розмов про них, все ж у нас існує багато спільних проблем. Обидві країни відходять від моделі «раннього соціалізму», обтяженого авторитаризмом, обоженням лідерів, засиллям бюрократичного апарату, відсталою економікою та низьким рівнем життя трудящих. Сьогодні

і Україна, і Китай взяли курс на розвиток різних форм власності, поєднання плану та ринку, докорінну перебудову системи управління економікою.

Модернізація економіки почалася в Китаї на п'ятнадцять років раніше, ніж у нас, а реформи були значно радикальнішими. Їх результати дійсно вражають увагу, особливо вирішення продовольчої проблеми в країні, де населення віками страждало від голоду та недоїдання. Що правда, не всі ще проблеми розв'язано, наприклад такі, як ціноутворення, житлова проблема, ліквідація корупції. В Україні ситуація є набагато складнішою. Насамперед, йдеться про те, що у нас не досягнуто стабільності, економіка перебуває в стані глибокої кризи. Незабезпеченість енергоносіями і розірвання економічних зв'язків з країнами СНД і перш за все Росією, вкрай тяжко позначилося на економіці України. До того ж, нам ще належить вирішувати дуже складну і архіважливу проблему державотворення, створення національної еліти, на відміну від Китаю, де протягом тисячоріч виховувалися державні національні кадри, в Україні багато державних інститутів перебувають у стадії формування або становлення. За цих умов посилюється необхідність глибше вивчати і аналізувати досвід Китаю, переймати все позитивне, що може бути корисним для України. Цій справі і мають прислужитися зусилля наших китаєзнавців.

Характер економік Китаю та України такий, що вони мають взаємно доповнювати одна одну. Україна посідає передові позиції в галузі машинобудування та металургії; загальновідомі її досягнення в області хімії. Китай має потребу в Українському сталепрокаті, чорних металів, літаках, автомобілях і т.д. З іншого боку в Китаї значний розвиток дістали легка, харчова промисловість, сільське господарство, переробка сільськогосподарської сировини. Традиційно розвинута торгівля. Чекає своє вирішення ґрунтовне питання експорту робочої сили з Китаю в Україну.

Існує великий потенціал розвитку науково-технічного співробітництва між нашими країнами. Сьогодні Україна з ряду наукових напрямів посідає одне з передових місць у світі. Особливо успішно розвивалися тут космічні дослідження, техніко-

ракетобудування. З іншого боку Китай має значні досягнення в запуску та поверненні на землю штучних супутників. Дослідження українських вчених у сфері надтвердих матеріалів і сплавів, у галузі порошкової металургії, електрозварювання відомі в усьому світі. Нам же має бути цікавим досвід Китаю у виготовленні ліків, у медицині, технології ведення сільського господарства.

Обмін візитами між керівниками наших двох країн, укладені угоди заклали добру правову основу для всебічного розвитку взаємозв'язків. Послідовна лінія китайських лідерів на розширення зв'язків з Україною і відповідні зусилля українського керівництва дають можливість нормально розвивати співробітництво між Китаєм і Україною, потрібно лише приділяти постійну увагу практичному розв'язанню назрілих питань, реалізації досягнутих двосторонніх домовленостей. А для цього нині, відчувається як ніколи, гостра потреба у кваліфікованих кадрах, що володіли б китайською мовою і мали б знання і досвід щодо розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, торгівлі, банківській справі тощо.

Національні характери українців і китайців мають багато спільного. Їх взаємному зближенню, зокрема, безумовно сприяють такі спільні риси, як працьовитість, терпимість, витривалість. В цьому спільним для нас є надзвичайна роль демократії в нашому житті.

Отже, саме життя вирішило питання — чи потрібне Україні китаєзнавство. Так, конче потрібне!

Хоча сходознавство на Україні і має давні традиції, проте в силу ряду причин об'єктом дослідження стали головним чином країни Близького та Середнього Сходу. Вивченням Китаю до початку нашого століття серйозно не займалися.

В 1913 р. в Києві у Комерційному інституті викладав китайську та японську мови відомий сходознавець М.І. Конрад. У 20-х рр. в Києві працював професор Б.Г. Курц, знавець історії російсько-китайських відносин. 1926 р. було створено Всеукраїнську наукову асоціацію сходознавства (ВУНАС), з центром в Харкові, тогочасній столиці України. У травні 1927 р. було проведено перший з'їзд сходознавців України. Крім виступів, присвячених переважно близькосхідним темам, увагу учасників привернула доповідь проф. А.М.Гладстерна «Взаємодія Китаю з іноземними державами в європейсько-американській науці міжнародного права».

Орган українських сходознавців — журнал «Східний світ» (1927-1931 рр., Харків) не міг пройти повз дуже актуальної в ті роки китайської тематики. В ньому друкувалися статті і доповіді з проблем тогочасного становища Китаю, зокрема про шляхи розвитку китайської революції, а також з історії міжнародних відносин на Далекому Сході, рецензії.

Велику увагу привертає до себе II Всеукраїнський Сходознавчий з'їзд (листопад 1929 р.), на якому крім українських вчених (А.М.Гладстерна, В. Крончера, Б.Г. Курца, О.О. Сухова) виступили такі видатні китаєзнавці, як М.Волин («Основні питання китайської історії»), О.І. Іванов («До історії китайської революції»), О.І.Скорпилев («Про тайпинську революцію»), а в дебатах — В.М. Кучумов, Е.С.Иолк. Матеріали з'їзду не дістали належного поширення, оскільки сама робота з'їзду зазнала в тодішній науковій періодиці різкої критики за недостатньо гостру боротьбу деяких доповідачів з «буржуазним впливом» у сходознавстві.

В січні 1930 р. в Харкові було відкрито Всеукраїнський науково-дослідницький інститут сходознавства, де започатковано викладання китайської мови. Заняття вів вихованець владивостоцької школи китаєзнавства В.П.Стефанович. 1931 р. АН СРСР було визнано за доцільне китаєзнавчій спеціалізації на Україні покласти край, а кількох китаїстів-початківців перевести до Ленінградського інституту сходознавства, а аспірантуру до ІСАН. На початку 30-х рр. Всеукраїнську асоціацію сходознавства і

всеукраїнський НДІ сходознавства було закрито. Такий трагічний фінал українського сходознавства став практичним наслідком здійснення «сталінської національної політики» щодо України. І лише в перші післявоєнні роки, незважаючи на відсутність спеціалістів-синологів, починають з'являтися роботи по Китаю.

Історики і економісти України взяли активну участь у дослідженні соціально-економічних процесів перехідного періоду КНР, її міжнародного становища (Волковинський В.І., Лещенко Л.А., Шмиголь М.М.).

Сьогодні китаєзнавство зосереджено у відділі АТР ІСЕМВ АН України, а також у Київському університеті ім Тараса Шевченка та Київському педагогічному інституті іноземних мов, де викладається китайська мова.

З огляду китаєзнавства в Україні можна дістати щонайменше три уроки:

1. Як комплексна наука, китаєзнавство тільки тоді матиме запас життєздатних сил і буде приносити великій науці і практиці максимальну користь, коли воно забезпечить фронт фундаментальних досліджень цілого кола проблем з історії, економіки, філософії, культури, літератури, зовнішньої політики, соціології,

національних традицій цієї великої країни. Зв'язок сучасного китаєзнавства в незалежній українській державі з політикою і практикою не має зводити його до ролі слугування потребам політичної кон'юнктури. Воно повинне зберігати свою особливу роль наукового експерта, консультанта і, в разі потреби, об'єктивного опонента при прийнятті того чи іншого політичного рішення. Якщо раніше дослідження по Китаю надто ідеологізувалися, залучалися до потреб полеміки і внутрішньої політичної обстановки в Україні, то тепер, коли відпала більшість колишніх перешкод і китаєзнавчі дослідження і публікації ідуть широким фронтом, нерідко зустрічається їх надмірний академізм, вузькокраїнознавчий підхід, тяжіння до простого описування і нестача виходів на широкі узагальнення.

2. Практичне втілення наукових результатів китаєзнавства може найповніше виявитися лише за умов всебічного розвитку українсько-китайського співробітництва. Тому поглиблене і об'єктивне вивчення цивілізації Китаю має знаходити своє завершення у пошуках шляхів та виробленні рекомендацій щодо: зміцнення і розвитку конкретних форм співробітництва; взаємного збагачення культур; вивчення досвіду соціально-економічного розвитку; подолання всього того, що заважає співробітництву; сприяння пошуку взаємодопустимого балансу в ім'я взаємовигідного співробітництва.

3. Послідовне втілення наукової принципності і об'єктивності, самостійності в оцінці фактів і явищ, у творчій дискусії, визнання наукового права на пошук, ризик і помилку — стане запорукою здорового розвитку нашої китаєзнавчої науки.

Разом з тим, розвиток досліджень з проблем Китаю має свою специфіку, що визначається як особливістю предмету дослідження, так і практичними прикладними інтересами.

На нашу думку, це означає, по-перше, послідовне проведення конкретно-історичного підходу в аналізі загального і специфічного в історичному, соціально-економічному, ідейному, культурному, мовному і інших сферах розвитку Китаю;

- по-друге, пізнання суті незалежного і оригінального шляху розвитку Китаю, розкриття можливостей використання його позитивного досвіду в розвитку України;

- по-третє, рішуче подолання стереотипів у підходах до вивчення Китаю;

- по-четверте, вироблення теоретичних засад концепції українсько-китайських відносин, наповнення її конкретним, живим змістом;

- по-п'яте, сприяння розвитку торговельно-економічних і науково-технічних зв'язків між Україною і Китаєм, аналіз ходу цих процесів і подолання перешкод на шляху їх розвитку.

Якими є найбільш актуальніші проблеми в галузі сучасного вітчизняного китаєзнавства? На наш погляд, це :

- дослідження китайського досвіду в галузі економічних перетворень;
- вивчення проблем розвитку двосторонніх економічних та науково-технічних зв'язків, зокрема взаєморахунків, транспортних перевезень тощо;
- проблеми взаємодії і взаємопроникнення двох наших культур;
- це, нарешті, нагальне практичне завдання складання двомовних, в тому числі, спеціальних словників.

Декілька слів про наші наукові зв'язки. В останні часи українсько-китайські зв'язки отримали серйозний новий імпульс. Вони зв'язані в першу чергу з виходом

України в якості самостійного суб'єкту на арену сучасних міжнародних відносин. Наш інститут встановив зв'язки з Інститутом сучасних міжнародних проблем при МЗС Китаю, Інститутом Східної Європи і Середньої Азії АСН КНР.

В грудні минулого року була укладена угода про співробітництво між АН України і АСН КНР. В ній, зокрема, було передбачено «взаємодію в області здійснення наукових проєктів, а також відрядження окремих співробітників для ведення спільних наукових досліджень».